

Podplukovník Ing. Josef J a n o š e c, CSc.

Symposium K B S E

Ve dnech 8. - 10. listopadu 1994 se v Hamburku (SRN) uskutečnilo Symposium KBSE: Nové evropské bezpečnostní prostředí a rozvoj armády na příkladu Bundeswehru. Jednání, kterého se účastnilo 29 států a zástupci sekretariátů KBSE a NATO, probíhalo v Akademii velení Bundeswehru jako shromáždění štábních důstojníků. Konkrétně se účastnili zástupci těchto zemí: Belgie, Bosna a Hercegovina, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kanada, Kypr, Maďarsko, Malta, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina, USA, Velká Británie.

Za AČR se uvedeného symposia, v souladu s rozhodnutím náčelníka Generálního štábu AČR, zúčastnil pplk. Ing. Josef Janošec, CSc., ředitel odboru výzkumu vojenského umění Ústavu obranných studií AČR.

Redakce jmenovaného požádala, aby z této podnětné konference sepsal příspěvek do našeho časopisu.

* * *

Cílem jednání byla diskuze o budoucnosti KBSE na úrovni vojenských odborníků před vrcholnou schůzkou organizace, která následně proběhla ve dnech 5. - 6. prosince 1994 v Budapešti a jejíž přípravná etapa byla zahájena 10. října 1994. Následující postupně projednávané tematické bloky byly zahájeny přednáškou a uzavřeny diskuzí:

1. Akademie velení Bundeswehru (BW) a její příspěvek ke spolupráci.
2. Evropa po změnách - nové výzvy k bezpečnostní a obranné politice.
3. Stát a bezpečnost v moderní Evropě.
4. Role KBSE uvnitř systému transatlanticko - evropských institucí.
5. Elementy evropské bezpečnostní architektury.
6. Zkušenosti z vytvoření Bundeswehru ve východním Německu.
7. Bundeswehr v budoucnosti - současné aspekty plánování a struktur.

* * *

■ **Úvodní příspěvek** velitele Führungsakademie der Bundeswehr genmjr. Dr. Olboetera Hartmuta představil akademii jako místo pro společnou přípravu štábních důstojníků, v současné době asi ze čtyřiceti států světa, včetně dvou posluchačů z ČR. Podrobná informace o učebních programech je k dispozici v písemné podobě a není účelné ji při této příležitosti zveřejňovat.

■ **K 2. tématu** vystoupil zástupce státního tajemníka v německém ministerstvu obrany, současně státní tajemník pro politiku, plánování a vyzbrojování Jörg Schönbohm. Vycházel z hodnocení současného vojensko-politického stavu. Mimo jiné konstatoval, že konec

studené války ještě neznamená nový bezpečnostní systém. Hodnotil vliv etnických problémů, které není možné odtrhávat od vojenských otázek. K novým demokraciím (Polsko, Česká republika, Slovensko, Maďarsko) konstatoval, že je očekáván jejich vstup do Evropské unie a do vojenských struktur a současně je politický zájem o klidný průběh transformace v těchto státech. Mír a bezpečnostní systém bez Ruska je nemyslitelný, návrat vojsk na území Ruska z jiných teritorií hodnotil jako významné ukončení jedné části důsledků 2. světové války.

Pro Německo vzniká nová situace - je obklopeno demokratickými státy, není na dotyku s nepřítelem. Základ kolektivní obrany vidí ve vojenské struktuře NATO. Úkolem je rozvíjet politiku pro odstranění příčin konfliktů. Konstatoval, že studenou válku nahradil „horký“ mír, kdy evropské země nejsou plně připraveny řešit nové problémy. Vyjádřil se i k projektu Partnerství pro mír (PPM) z pohledu jeho dvou hlavních funkcí, které označil jako:

1. vytvoření euroatlantických mechanismů,
2. vytvoření mechanismů pro spolupráci s Ruskem.

Konstatoval na základě objektivního hodnocení evropské bezpečnostní situace, že Rusko je nejsilnějším prvkem v Evropě, největším evropským majitelem jaderných zbraní, bez ohledu na jeho současné ekonomické problémy.

Pro budoucí bezpečnost je Evropská unie (EU) základem. EU v současnosti řeší přičlenění severovýchodních států, Rakouska a Švýcarska. Současně jsou uskutečňovány kroky pro vytvoření mnohonárodnostních ozbrojených sil, což bude mít důsledky pro struktury ozbrojených sil jednotlivých států. Vznik těchto sil spojí s plněním preventivní funkce a upozornil, že předpokládají plné respektování mezinárodně právní úlohy Rady bezpečnosti OSN.

V budoucnosti jsou předpokládány změny struktur a činnosti EU, NATO ve směrech: rozvoje spolupráce, snížení rozpočtů, vojenské kooperace, scénářů k použití ozbrojených sil, koncentrace technologických a výzkumných kapacit v oblasti bezpečnosti a obrany, směrů exportu výzbroje ap. Přitom partnerství v EU nelze chápat jako konkurenci vojenskému průmyslovému komplexu USA.

Závěrem byla zvýrazněna obrovská šance Evropy při upevnění spolupráce. Je to jak šance, tak i řada úkolů, které mohou napomoci stabilitě v Evropě.

Diskuze se týkala problémů rozšíření NATO, přínosu a nevýhod specifického postavení Ruska, předpokládaného rozšiřování práv a svobod člověka v oblasti bezpečnostní politiky, nedostatečného aparátu na včasné řešení krizí, jejich odvrácení. K NATO bylo řečeno, že všichni budou mít stejná práva, ale i povinnosti (finanční, obsahové, strukturální, vojenské, atd.) a již dnes je zřejmé, že některé státy na splnění předpokladů v průběhu delšího časového období nebudou mít.

V diskuzi byla zmíněna otázka hranic Evropy a problémů, které je doprovázejí. Představitel sekretariátu KBSE (Dr. Switalski) hovořil o bezpečnostním riziku nelegálního a nekontrolovaného prodeje zbraní. Nežijeme ve světě míru, ale ve světě střetu a soužití různých kulturních úrovní národů. Z toho pro budoucnost vyvodil potřebu denacionalizace bezpečnostní politiky. V činnosti KBSE i do budoucna vidí jako hlavní: kontrolu zbrojení, vytváření fóra pro setkávání se představitelů jednotlivých států, podporu programu PPM.

■ Úvodní příspěvek k 3. tématu: Stát a bezpečnost v moderní Evropě - přednesl Dr. Nägler, učitel Akademie velení BW. Problém analyzoval v dlouhodobém historickém přístupu (od 16. a 17. století). Konstatoval, že problém bezpečnosti je sociálním problémem. Největším ohrožením bezpečnosti je nacionalismus a pro budoucnost vidí potřebu rozšíření státní péče

k zabránění nekontrolovatelného rozšiřování těchto tendencí na jedné straně a ve vytvoření mezinárodního systému bezpečnosti, který je denacionalizován, na straně druhé.

V diskuzi byl pozitivně hodnocen historický pohled, rozlišení vnější a vnitřní bezpečnosti, to že historické skutečnosti potvrdily, že řešením problémů je posílení úlohy států. V současné době se musí najít **mechanismy nadstátní regulace krizového vývoje při zachování suverenity států**. Cestou může být průhlednost bezpečnostní politiky. Mezinárodní konflikty, to je jiná úroveň řešení než krizový management uvnitř států.

■ Druhý den jednání zahájil 4. **téma** svým úvodním vystoupením Dr. Günter Joetze, velvyslanec - státní zástupce SRN v KBSE ve Vídni. Zvýraznil myšlenku integrované Evropy, která je významná pro Německo, ale i pro jiné státy, zejména z pohledu řešení bezpečnostních otázek. Je to myšlenka **internacionalizace bezpečnosti** a pro ni nejsou na prvním místě národní zájmy. EU má nejvyšší prioritu, protože může být prospěšná pro všechny partnery. Její význam vzrůstá, bude se rozšiřovat i prohlubovat. V oblasti obrany by měla být EU upevněna spoluprací (vytvoření multilaterálních sil). Tyto síly a EU budou mít úkoly při odstraňování krizových situací, vytváření evropských a transatlantických vztahů.

K NATO se vyjádřil z pohledu ZEU, která je bez potenciálu USA nemyslitelná. Z toho vyvodil, že NATO musí pokračovat, armáda USA zůstat na území Evropy, protože to představuje faktor vysoké stability. Hodnotil instrumenty NATO (*NACC* a *PPM*) pro rozšíření kooperace se státy střední a východní Evropy. Severoatlantickou radu pro spolupráci (*NACC*) jako pracovní radu bohatých s chudými. Tato organizace nevytváří rovné podmínky pro účast v systému bezpečnostní politiky. Hlavní motiv rozšíření NATO (i prostřednictvím *PPM*) je přenesení stability do nových teritorií. NATO nesmí rozšířením ztratit svou vojenskou (obránnou) hodnotu. Historické a vojenské důvody vedou německou politiku a diplomacii k přístupu, v němž budoucnost nechťejí a nemohou bez USA řešit. Konstatoval, že všem zemím, které se ucházejí o členství v NATO, není jasné, co to znamená pro jejich ekonomiku.

KBSE hodnotil jako organizaci se samostatnou mírotvornou funkcí. Na základě kooperace provádí politickou linii spolupráce se státy, které nejsou a perspektivně ani nemohou být členskými státy NATO. Je pro její další existenci. Hodnotil, že Rusko vyvedením vojsk z cizích území prokázalo změnu své politiky. Kdo si myslí, že se země nemění, neuznává historickou zkušenost Němců ze změn, ke kterým došlo po 2. světové válce. Podpořil potřebu trvalého hledání vzájemných vztahů mezi EU, ZEU, NATO, KBSE.

V diskuzi bylo poukázáno na nebezpečí konfliktu zájmů mezi RB OSN a KBSE, na mezinárodně právní otázky spojené s vysláním misí KBSE do ohrožených prostorů, na efektivnost takovýchto misí. Zazněl návrh na vytvoření vojenského výboru pro spolupráci v rámci KBSE.

■ **K 5. tematickému bloku** vystoupil Dr. Christoph Bertram, který byl v letech 1974 - 1982 ředitelem Mezinárodního institutu pro strategická studia v Londýně, nyní je nezávislým novinářem pro časopis „Die Zeit“. Vyhodnotil mezinárodní situaci s vyústěním k rozšíření NATO. *PPM* označil jako rozšíření míru. Rozšíření NATO závisí na přijetí jasných řešení. Neobecných kritérií, ale konkrétních kroků. To bude konkrétní pomoc bezpečnostní politice a situaci v Evropě. K problému členství Ruska v NATO prohlásil, že ani Rusko ani NATO o tom vážně a odpovědně neuvažují. A na tuto situaci je odpověď: Nová organizace

bezpečnosti (stability) v Evropě směřuje k vedení dialogu mezi Ruskem a NATO na všech úrovních (diplomatická, politická, vojenská). **Úkolem diplomacie je vysvětlit, že přijetí nových států do NATO není nasměrováno proti Rusku.**

Budoucnost je možné vidět jako „nový Východ“ a „nový Západ“. Když se podaří uskutečnit rozšíření členů NATO a prodloužení dialogu s Ruskem, pak bude lepší šance k řešení nových problémů. Hrozba použití jaderných zbraní neznamenal, že tyto zbraně měly být reálně použity. Byl to prostředek politického nátlaku. KBSE je a bude formou kooperace a domluvy pro ty státy, které nebudou v NATO, platformou pro kontrolu zbrojení, pro řešení příštích, dosud neznámých úkolů.

Přístupy vlád, které jsou nyní rozpracovány, musejí více poslouchat názory vojáků, jejich pohled na problémy. Jsme na začátku etapy nového života v Evropě, musíme včas plnit nové úkoly, jinak se ocitneme mimo hlavní proud událostí.

Diskuze k elementům evropské bezpečnostní architektury se vyjádřila k problémům možného budoucího konfliktu Sever-Jih. Byla vyslovena obava, že při porušení stability by měla být ZEU více připravena na způsoby řešení občanských válek. Někde jsou směry pro fundamentalismus a jinde pro občanskou společnost. Vnitřní záležitosti jakéhokoliv státu nemohou být řešeny mezinárodní organizací. Současná diplomatická praxe se učí na chybách v nových typech případů, měla by pomáhat novým situacím.

Kanadský zástupce vyjádřil názor k přizpůsobení nové organizace bezpečnosti novým úkolům: Rusko se musí „postavit“ do nové pozice, ujasnit si svou úlohu, současně musí být splněny představy NATO i Ruska. Nic jiného není možné.

Anglický zástupce se přiklonil k souběžnému rozšíření NATO i trvalému dialogu s Ruskem. Vyjádřil názor, že EU nemůže uplatňovat další požadavky na USA z hlediska zajištění míru v Evropě.

■ Třetí den jednání sympozia směřoval k představení BW ve světle problematiky nového evropského bezpečnostního prostředí (6. téma). Úvodní vystoupení genmjr. Ekkeharda Richtera, který byl v roce 1990 vedoucím delegace připravující integraci sil dřívější NDR a nyní je velitelem divize a vojenského okruhu v Lipsku, shrnulo základní historickou faktografii, teoretické i praktické zkušenosti z rozpuštění NLA NDR a vytvoření BW na tomto teritoriu. Při rozboru činnosti bylo hodnoceno, že bez aktivní účasti důstojníků bývalé NLA by nebyli schopni úkol splnit. Měli období získávání nové kvalifikace a do konce r. 1995 předpokládají ukončení konsolidace. Snižování početních stavů podle KBSE bylo částečně vyřešeno i touto akcí. Nyní již mají všichni rovná práva i povinnosti, v personální práci již nedělají rozdíly mezi bývalými vojáky a důstojníky NLA a BW. Všichni prošli nějakým stupněm rekvalifikace.

■ K 7. tematickému bloku vystoupil brigádní generál Norbert Van Heyst, náměstek náčelníka štábu pro plánování ve štábu ozbrojených sil ministerstva obrany SRN. Informoval účastníky sympozia o současných aspektech plánování a struktur BW pro přípravu jeho budoucí podoby. Vycházel z teze, že společný problém všech evropských armád představuje: malý objem zdrojů a řešení problému jak jej optimálně a účelně využít. Upozornil, že i v BW mají ideje, ale ne přijatá řešení. Průběh sympozia potvrdil změněnou situaci v bezpečnostní politice i realitě Evropy. Je nezbytné plánovat dodatečně. Vycházel z hodnocení rizik a jejich nových směrů vyplývajících z přechodu od bipolárního k multipolárnímu

míru. **Úkolem je odvrácení a předcházení konfliktům.** Hodnotil následující koncepčně nová východiska pro budoucnost BW:

1. Obrana státu po novu. Co nejvíce prodloužit dobu na odstranění hrozby války (v případě krize). K tomu vytvořit podmínky pro dosažení rovnováhy.
2. Transatlantický svazek a integrovaná Evropa - jejich důsledky.
3. Kooperace se sousedy a za jejich rámec. Příprava opatření ke kooperaci.
4. Předpokládají ohraničené regionální krize na teritoriích více vzdálených od Německa. Existuje reálná šance tyto krize a konflikty ze strany Německa ovlivnit. Tyto konflikty budou posuzovány individuálně z pohledu národních zájmů.

Plánování v BW je z tohoto pohledu orientováno na zajištění následujících základních činností:

- * humanitární pomoc, účast v akcích OSN ap.,
- * obrana na území Německa, což je hlavní účel existence a užití BW,
- * likvidace krizí (v rámci Německa, NATO).

Tomu přísluší následující způsoby použití BW:

- pro obranu Německa jako části teritoria NATO,
- pro účast v rámci států NATO,
- pro užití v humanitárních akcích mimo teritorium NATO.

Prvé variantě odpovídá použití mobilizace a všech sil vojenské obrany státu. Na výchozí kategorizaci navazovalo definování potřeb sil, určení národních a multinárodních potřeb, definování možné internacionalizace úkolů (např. vojenské geodézie a kartografie, transportu, zdravotnictví). K tomu přísluší hodnocení jak rozdělit rozpočet, aby tyto úkoly byly splněny. Se strukturami jsou spokojeni, stanovili koncepční priority:

1. Mít připravené velitele pro použití i za rámec NATO (např. v Africe), nejen na úrovni ministerstva obrany, ale i níže.
2. Zlepšit schopnost určování krizí a nebezpečí (domluvit se se zahraničím a resorty).
3. Zajistit a řešit problematiku transportu a dopravy.

Plánovací proces v BW je perspektivní na několik let dopředu, k ekonomickému zabezpečení je politický konsenzus, a to je dobrý start do budoucnosti.

Z hlediska velení ve válce předpokládají podřízení BW velení v sestavě NATO. Otázky racionálního velení by se měly rozpracovávat jen tam, kde je čemu velet. Řeší otázky orgánů velení, které by byly schopny řídit všechny složky ozbrojených sil.

V závěru bylo hodnoceno, že je důležité pořádat semináře KBSE vedle PPM, NACC, ZEU, EU. **To není konkurence, ale součást celoevropského systému bezpečnosti.** Úkolem dneška je spolupráce mezi Východem a Západem. K tomu je nezbytný výzkum otázek udržení bezpečnosti v Evropě. Evropa má dnes šanci politickým způsobem dosáhnout mírové budoucnosti. Žádné dveře při tomto řešení nejsou zavřeny.

Obdobné sympozium předpokládají konat v příštím roce. Za rok budou moci hodnotit pokrok. Představitelé organizátorů poděkovali náčelníkům generálních štábů a státům, za vyslání delegátů sympozia. Takové akce považují za dobrou investici do porozumění mezi národy a do budoucnosti.

Z jednání sympozia byly přivezeny materiály, které budou využity v odborné činnosti Ústavu obranných studií AČR a výběrově publikovány ve vojenském odborném tisku.